

Šis puslapis atspausdintas iš DELFI interneto vartų.
Adresas <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=30169231>

Žmogaus teises užmiršantiems lietuviams – siūlymas nebesiteisinti sovietine praeitimi

Eglė Digrytė, www.DELFI.lt

2010 kovo mėn. 19 d. 12:57

© AFP/Scanpix

Lietuvoje pakanka įstatymų ir tarptautinių įsipareigojimų kovoti su rasizmu, etnine bei kitokia diskriminacija, tačiau realybėje jų nuostatų ne visada laikomasi. Taip penktadienį Seime surengtoje diskusijoje apie vertybes pripažino parlamentarai. Žmogaus teisių gynėjų teigimu, reikiami įstatymai buvo aktyviai priimami siekiant narystės tarptautinėse organizacijose, o vėliau tiek jų tobulinimas, tiek įgyvendinimas sustojo ar net prasidėjo regresas.

„Į kurių valstybių kategoriją orientuojamės – ar į Vakarų šalių, ar į tų, kur aiškiai sudėliota, kurie žmonės vertingi, o kurie – ne?“ – retoriškai klausė Europos Parlamento narys Leonidas Donskis.

Tarptautinės dienos prieš rasinę bei etninę diskriminaciją išvakarėse diskusiją „Europos ir Lietuvos vertybės: tapačios ar skirtingos?“ surengė Šiaurės Ministrų Tarybos biuras Lietuvoje, Žmogaus teisių stebėjimo institutas (ŽTSI), Šiaurės šalių ambasados ir Seimo Žmogaus teisių komitetas. Jungtinės Tautos (JT) yra paskelbusios kovo 21-ąją Tarptautine visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo diena. Taip pažymėtas 69 demonstrantų, protestavusių prieš apartheidą, nužudymas Šarpevilėje (Pietų Afrikos Respublika) 1960 m.

Dalis kviestųjų į diskusiją (konservatorių-krikdėmų atstovai – europarlamentarai Vytautas Landsbergis ir Žmogaus teisių pakomitečio vicepirmininkė Laima Andriekienė, Seimo nariai Vilija Aleknaitė-Abramkienė, Mantas Adomėnas, Valentinas Stundys, Gintaras Songaila, filosofas Vytautas Radžvilas) neatvyko. Tiesa, V. Aleknaitės-Abramkienės padėjėja DELFI vėliau informavo, kad parlamentarė būtų mielai atėjusi į diskusiją, tačiau jai teko dalyvauti ypatingos svarbos uždaruose posėdžiuose.

Žmogaus teisių srityje prasidėjo regresas?

ŽTSI direktorius Henrikas Mickevičius diskusijos dalyviams, tarp kurių buvo nemažai diplomatų ir svečių iš užsienio, priminė, kad Lietuva prieš 20 metų atkūrė nepriklausomą valstybę bei grįžo į demokratiškų Europos valstybių šeimą. Tačiau jis suabejojo, ar nuoširdžiai norime būti tos šeimos nariais, ar esame pasiruošę gyventi pagal jos vertybes ir standartus.

„Ne vien ekonomika ar nacionalinio saugumo užtikrinimas lems Lietuvos ateitį, bet ir vertybinis pasirinkimas: ar ji bus pažangi, dinamiška, moderni valstybė, ar taps gūdžia provincija, kurią lenks užsienio investuotojai ir iš kurios kaip iš skęstančio laivo bėgs žmonės“, – kalbėjo H. Mickevičius.

Anot jo, iš esmės viską, kas Lietuvoje daryta gerinant žmogaus teisių apsaugą, nulėmė siekis įstoti į tarptautines organizacijas (JT, NATO, Europos Sąjunga). Įstojus į pastarąją darbas žmogaus teisių srityje esą praktiškai sustojo, o nuo 2008 m., patvirtinus Valstybinę šeimos koncepciją, „prasidėjo regresas“. ŽTSI žodžiais, kai kurios iniciatyvos ne tik riboja žmogaus teises, bet ir meta iššūkį Europos vertybėms bei ES institucijoms, pareiškusioms nuomonę dėl žmogaus teisių padėties Lietuvoje.

H. Mickevičiaus tikinimu, nepakantumo tendencijos Lietuvoje yra akivaizdžios: neįvykdyti kai kurie Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai, „pakėlė galvą fašistuojantis jaunimas, kuris užsitikrino kai kurių Seimo narių, priklausančių valdantiesiems, užnugarį“. Seimo Tėvynės

sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos narys Kazimieras Uoka buvo vienas iš tautininkų [eitynių](#) Kovo 11-ąją organizatorių. ŽTSI pernai nepavyko gauti leidimo [eitynėms už toleranciją](#).

Diskusijos dalyviams jis pateikė pluoštą retorinių klausimų. Kiek mumyse yra nepropagandinio ir neapsimestinio vakarietiško? Ar pakantumas kitokiems traktuojamas taip pat, kaip kitose demokratinėse šalyse, o jei supratimas skiriasi, ar tai reiškia skirtingas vertybes? Ar turime teisę gyventi pagal savo vertybes? Gal teisių įvairovės skatinimo pavidalu į mūsų visuomenę skverbiasi kitokios idėjos, o mūsų pareiga esanti ginti Europą nuo tolimesnio nuopuolio? Gal europiečiai prarado sugebėjimą kritiškai mąstyti ir nemato, kaip nutolo nuo pamatinių vertybių? Gal jie nepastebėjo, kad beribis tolerancijos skatinimas pavirto priešingybe, netolerancija kitaip mąstantiems? Kas teisus – kuris agituoja už kuo liberalesnės demokratijos principus ar kuris siūlo stabdyti šliaužiantį liberalizmą?

L. Donskis: į ką lygiuojamės – Vakarus ar Kongą?

Diskusiją moderavęs L. Donskis taip pat retoriškai klausė, „ar didesnę grėsmę kelia faktas, kad, pasirodo, Lietuvoje esama žmonių, kurie nepatenka į tradicinio dorą lietuvio kategoriją“, ar tai, kad Kongo Demokratinėje Respublikoje kasdien žudomos ir prievartaujamos moterys, o Nigerijos parlamentas numatė mirties bausmę homoseksualams.

„Į kurių valstybių kategoriją orientuojamės? Ar į Vakarų šalių, ar noriai patenkame tarp valstybių, kurios fundamentaliai pamina vertybes? Kur žmogaus teisės gavo didesnį šansą – Vakaruose ar Baltarusijoje, Rusijoje, kur aiškiai sudėliota, kurie žmonės vertingi, o kurie – ne?“ – kalbėjo jis.

Seimo opozicinės Socialdemokratų frakcijos narė Marija Aušrinė Pavilionienė piktinosi, kad „konservatoriškai mąstantys žmonės dangstosi veidmainystės kaukėmis, sako, kad myli žmones, tačiau sleidžia homofobiją, nepripažįsta moterų lytinių ir reprodukcinę teisių“. Ryškus dviveidystės įrodymas, anot jos, yra neseniai Seime vykęs [Demokratijų bendrijos parlamentinis forumas](#).

Kaip ironizuodama teigė Seimo narė, lietuviai yra pragmatiški: kai jiems reikėjo tapti ES ir kitų organizacijų nariais, tylėjo ir priiminėjo reikiamus teisės aktus, o dabar pradėjo pilti purvą ant kitų.

JT Vaiko teisių komiteto narys, ŽTSI valdybos pirmininkas Dainius Pūras sutiko, kad įstojus į bloką žmogaus teisių srityje prasidėjo štilis. „Moralistinės nuostatos, nors ir su gerais ketinimais, jei tampa valstybės politikos esme, yra pavojingos net demokratijai“, – teigė jis, pridurdamas, kad Lietuvos yra viena iš nesveikiausių pasaulyje, jaučiamas dalies žmonių bejėgiškumas, dvasinis silpnumas.

D. Pūras apgailestavo, kad Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo priešininkai kritikavo vieną žodį (homoseksualių santykius), nors esą pati įstatymo dvasia remiasi kontraversiškomis vertybėmis. „Seimui išėmus tą žodį matome, kad esmė nepasikeitė“, – aiškino vaikų psichiatras.

Anot jo, įstatymo autorių ketinimai buvo geri, bet „remiasi požiūriu, gali iš liaudies atėjusiu, – įdėkime į įstatymą, kad šeimos bus geros, ir jos bus geros“.

Kviečia gydytis nuo nevisavertiškumo komplekso

„Šiandien yra ne tik dienos prieš rasinę bei etninę diskriminaciją išvakarės – perkeltines prasme Lietuva gyvena šios problemos įveikimo išvakarėse, – diskusijoje sakė Seimo vicepirmininkas socdemas Česlovas Juršėnas. – Daugumos iš mūsų, vyresnės kartos, žinios apie diskriminaciją apsiribojo vaikystėje skaityta knyga „Dédés Tomo trobelé“. Mūsų pakantumo laipsnis juodaodžiams ar geltonodžiams rimčiau išbandytas nebuvo. (...) Kitataučių, kitos rasės žmonių pas mus buvo mažiau, todėl diskusijos šia tema nebuvo.“

Anot parlamentaro, deklaratyviame lygmenyje, įstatymuose Lietuvos ir Europos vertybės vienodos, „sukurta ne tokia jau bloga teisinė bazė, užtikrinanti lygias galimybes visiems“, bet skiriasi pastangos jas apsaugoti.

„Vien geras įstatymais tolerantiškos visuomenės nesukursi“, – pripažino Č. Juršėnas. Anot jo, sienos Lietuvos gyventojams atsivėrė ir kontaktai su kitaip kalbančiais, mažtančiais bei atrodančiais žmonėmis prasidėjo neseniai. Todėl kur kas didesnė problema – ne tiesioginis žiaurumas, bet nežinojimas, baimė, nepasitikėjimas, abejingumas kitokiems. Seimo vicepirmininko žodžiais, būtina bendrauti, bendradarbiauti, siekti pažinti kitus, santarvės su pasauliu, grįžti prie mūsų valstybės ištakų, kuomet draugiškai sugyveno įvairių tautybių ir tautų žmonės. „Ne vienodumas, prisitaikėliškumas, o išskirtinumas tampa vertybe“, – pažymėjo jis.

Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininko Armino Lydekos teigimu, žmogaus teisės ir nediskriminavimo principas oficialiai pripažinti. Globalizacijos amžiuje akivaizdu, kad visos rasės ir tautos turi unikalių bruožų, kurie praturtina visą žmoniją, bet rasinė neapykanta, kurią skatina konkurencija ir neužtikrintumas, išlieka gaji. Nepagarba kitokiam, anot parlamentaro, rodo ribotumą, baimę būti neįvertintam, pažemintam.

Rasizmo proveržiai įvairiose šalyse turi skirtingas priežastis, tačiau juos dažniausiai esą skatina paplitę stereotipai: kad kitataučiai yra parazituojančios asmenys, nesilaikantys visuomenės normų. Todėl A. Lydeka kvietė gydytis nuo nevisavertiškumo komplekso, o rasinę neapykantą vadino pavojumi demokratijai: „Kitos rasės ar tautos niekinimu dažnai spekuliuojama politinėse kovose. Šios idėjos tampa patrauklios kompleksuotiems radikalams, kurie sėkmingai pritraukia pasiklydusių vertybėse, netikrų dėl ateities žmonių dėmesį. Rasizmas davė pagrindą hitlerizmui, neapykantai tarp tautų, karams, genocidu. Rasistinių idėjų skleidėjai spekuliuoja teise į žodžio laisvę.“

„Rasizmui negailestingi Lietuvos įstatymai ir tarptautiniai įsipareigojimai, bet visuomenės pozicija nepakankamai aktyvi“, – apgailestavo komiteto pirmininkas ir pažymėjo, kad „neapykanta pulsuojanti tauta neturi ateities“.

Į kelių diskusijos dalyvių pastebėjimus, kad Lietuva ilgą laiką priklausė uždaram sovietiniam blokui, Jungtinės Karalystės ambasadorius Simonas Buttas atkirto, kad jau užtenka diskusijose apie žmogaus teises priminti SSRS. Anot jo, tai, kas vyksta Lietuvoje, nėra priimtina ES narei ir apie demokratines vertybes kalbančiai šaliai.

Griežtai draudžiama DELFI paskelbtą informaciją panaudoti kitose interneto svetainėse, tradicinėse žiniasklaidos priemonėse ar kitur arba platinti mūsų medžiagą kuriuo nors pavidalu be sutikimo, o jei sutikimas gautas, būtina nurodyti DELFI kaip šaltinį.